

ESTABLISHING THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF PRESCHOOL TEACHERS ABOUT THE LIFE AND WORK OF THE CHILDREN'S WRITER AND POETESS DORA GABE

Teodora Valeva

University "Prof. d-r Asen Zlatarov" – Bourgas, Bulgaria, teodoravaleva@abv.bg

Abstract: The report presents the results of a survey conducted among preschool teachers on their level of knowledge about the life and work of the famous Bulgarian writer and poetess Dora Gabe. The following tasks were derived from the goal formulated in this way:

- Review of the specialized historical, literary and methodological information on the problem
- Discovering the genre specifics of Dora Gabe's works for children
- Revealing the attitude of children's teachers to the creative messages of the writer

The following tools were used in the research program:

Application of the biographical method in the study of the life of the writer;

Analysis of the creative reception of her works in textbooks intended for preschool age;

Preparation of a survey for teachers;

Statistical processing of the results obtained

In the processing of the results, a pre-created system of criteria and indicators was applied, and the results of the study allowed the following conclusions to be drawn:

The visual technique dominates over the verbal one in terms of literary education, with digital technologies prevailing – presentations or other information carriers at the expense of live communication and acquaintance with the work of the respective author.

Children's teachers are well aware of the works of the writer and poetess Dora Gabe, existing in different age groups, and the ratio of "lyric-prose" is balanced and skillfully used in their work with adolescents.

The majority of educators have read and know the author's works, but they lack more in-depth knowledge of her classical repertoire of works that are widely represented in preschool age.

Teachers have a much larger number of Dora Gabe's books in their personal libraries than among the reference materials in kindergartens, which reveals gaps and weaknesses in the information activities of the respective institutions.

The pedagogues have knowledge in terms of distinguishing the main literary genera – epic, lyric and drama, but regarding the works of the writer there are some omissions caused by the ignorance of her children's creativity, represented in preschool age.

The work of classics of children's and youth literature such as Dora Gabe has been known to educators since their childhood years and this explains the desire to support their perception by their students who are of the same age.

Keywords: level of knowledge, preschool teachers, Dora Gabe

УСТАНОВЯВАНЕ НИВОТО НА ЗНАНИЯ НА ПРЕДУЧИЛИЩНИТЕ ПЕДАГОЗИ ЗА ЖИВОТА И ТВОРЧЕСТВОТО НА ДЕТСКАТА ПИСАТЕЛКА И ПОЕТЕСА ДОРА ГАБЕ

Теодора Вълева

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, България

Резюме: Докладът представя резултати от проведено анкетно проучване сред предучилищни педагози относно нивото им на знания за живота и творчеството на известната българска писателка и поетеса Дора Габе. От така формулираната цел бяха изведени следните задачи:

1. Преглед на специализираната историко-литературна и методическа информация по проблема
2. Откриване жанровата специфика на произведенията на Дора Габе за деца
3. Разкриване отношението на детските учители към творческите послания на писателката

В рамките на изследователската програма беше използван следният инструментариум:

Прилагане на биографичен метод при изследване живота на писателката;

Анализ на творческата рецепция на произведенията ѝ в христоматии, предназначени за предучилищна възраст;

Изработване на анкета за учители;

Статистическа обработка на получените резултати

При обработката на резултатите беше приложена предварително създадена система от критерии и показатели, а резултатите от изследването позволиха да бъдат направени следните изводи:

Нагледният похват доминира над словесния по отношение на литературното обучение, като превес имат дигиталните технологии – презентации или други информационни носители за сметка на живото общуване и запознаване с творчеството на съответния автор.

Детските учители добре познават произведенията на писателката и поетесата Дора Габе, битуващи в различните възрастови групи, като съотношението „лирика-проза“ е балансирано и умело използвано при работата им с подрастващите.

По-голямата част от педагозите са чели и познават творбите на авторката, но им липсват по-задълбочени познания по отношение на класическия ѝ репертоар от произведения, които са широко застъпени в предучилищна възраст.

Учителите имат доста по-голям брой книги на Дора Габе в личните си библиотеки, отколкото сред справочните материали в детските градини, което издава пропуски и слабости в информационната дейност на съответните учредения.

Педагозите притежават познания по отношение на разграничаването на основните литературни родове – епос, лирика и драма, но относно творбите на писателката личат някои пропуски, предизвикани от непознаването на детското ѝ творчество, застъпено в предучилищна възраст.

Творчеството на класици на детско-юношеската литература като Дора Габе е познато на педагозите още от детските им години и това обяснява желанието да подпомогнат възприемането им от своите възпитаници, които са в същата възраст.

Ключови думи: ниво на знания, предучилищни педагози, Дора Габе

1. УВОД

Дора Габе е от онези творци, които чувстваме толкова близки с творбите ѝ за най-малките читатели, че едва ли съществува човек, който поне веднъж да не се е докоснал до вълнуващата ѝ поезия и да не се е почувствал отново за малко дете.... Блестящ писател и преводач, тя успява по изключителен и твърде открояващ се начин да остави следа не само с лириката, но и с цялостната си дейност в контекста на развитието на българската литература от началото на дългия си творчески път (започнал с излизането на първата ѝ стихосбирка „Теменуги“ през 1908г.) до самия залез на живота ѝ през 1983 год. Самата ѝ биография, както и цялостната ѝ дейност са твърде показателни по отношение на приноса ѝ за детско-юношеската ни литература, където името ѝ отдавна се е превърнало в строг критерий и трудно постижим образец, а емоциите, които произведенията ѝ продължават да предизвикват и до днес, остават синоним на една неповторима виталност, на доживотен стремеж към общуване и любопитство към заобикалящата действителност, така присъщи за света на малчуганите.

2. АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ

В рамките на месеците октомври/ноември 2024 г. беше проведено анкетно проучване с 20 учители от няколко детски градини в Бургас и региона, преподаващи в различни възрастови групи. Целта на изследването беше да се установи нивото на знанията на предучилищните педагози за живота и творчеството на популярната детска писателка Дора Габе.

От така формулираната цел бяха изведени следните задачи:

- Преглед на специализираната историко-литературна и методическа информация по проблема
- Откриване жанровата специфика на произведенията на Дора Габе за деца
- Разкриване отношението на детските учители към творческите послания на писателката

В рамките на изследователската програма беше използван следният инструментариум:

- Прилагане на биографичен метод при изследване живота на писателката;
- Анализ на творческата рецепция на произведенията ѝ в христоматии, предназначени за предучилищна възраст;
- Изработване на анкета за учители;
- Статистическа обработка на получените резултати

При обработката на резултатите беше приложена следната система от критерии и показатели:

Таблица 1: Критерии и показатели при обработка на резултатите

Критерии	Показатели
1. Правилно боравене с биографичния метод от методическа гледна точка	Първа група- 0 т. Втора група- 1 т. Трета група- 2 т. Четвърта група- 3 т.
2. Собствен избор на методически инструментариум	До 3 метода- 1 т. 3- 5 метода- 2 т. Над 5 метода- 3 т.
3. Свързване на произведения с адресата им	Не посочва- 0 т. Една група- 1 т. Две групи- 2 т. Три, четири групи- 3 т.
4. Активизиране на личен познавателен опит	Не посочва- 0 т. 1-2 творби- 1 т. 3-4 творби- 2 т. 5 и повече творби- 3 т.
5. Боравене с учебна документация	Не посочва- 0 т. 1-2 творби- 1 т. 3-4 творби- 2 т. 5 и повече творби- 3 т.
6. Познавания за жанрове	Неправилни отговори- 0 т. 1 правилен отговор- 1 т. 2 правилни отговора- 3 т.

Източник: Изследване на автора

РЕЗУЛТАТИ

Анкетирани: 20 учители

Таблица 2: Отговори на анкетираните на въпроса: В коя възрастова група поднасяте данни за живота и творчеството на Дора Габе?

Отговори	Брой отговори	Проценти	Брой точки
В първа група	4	20%	0т.; $4 \times 0 = 0$ т.
Във втора група	4	20%	1т.; $4 \times 1 = 4$ т.
В трета група	11	55%	2т.; $11 \times 2 = 22$ т.
В четвърта група	16	80%	3т.; $16 \times 3 = 48$ т.
			Общо: 58т.

Източник: Изследване на автора

Забележка: Броят на процентите надхвърля 100%, защото анкетираните са дали повече от един отговор!

Анализът на получените отговори позволява да се твърди:

Деветнадесет от участниците са попълнили анкетния лист от първа задача според вижданията си, като само един е преценил, че не притежава нужните компетенции. Учителите, посочили първа възрастова група като време за поднасяне на данни за писателя, нямат нужната педагогическа компетенция. Въпреки уточнението, че използват само снимков материал, те са оставили данни, които са методически нецелесъобразни. Избралите втора възрастова група отчасти изпълняват задачата, защото това е време за кратко запознаване с живота на автора. С висока степен на вярност са отговорили за трета и четвърта възрастова група. В трета група се говори предимно за живота, а в четвърта се добавят и данни за творчеството на съответния автор. 80% от учителите правилно са се ориентирали към най-голямата възрастова група и това показва педагогическа и методическа компетентност.

Анкетирани: 20 учители

Таблица 3: Отговори на анкетираните на въпроса: Какви методи и похвати използвате за запознаване с живота и творчеството на Дора Габе?

Отговори	Брой отговори	Процен ти	Методи
а/ показ на снимка, портрет на писателката	17	85%	До 3 метода – 1 т. 7x1 = 7 т.
б/ показ на книги или корици на книги	15	75%	3-5 метода – 2 т. 12x2 = 24 т.
в/ презентации със снимков или илюстра-тивен материал	5	45%	Над 5 метода – 3 т. 1x3 = 3 т.
г/ припомняне на откъси от изучени произведения	11	55%	
д/ илюстриране съдържанието на познати стихотворения, разкази	17	85%	
е/ разказ за живота и творчеството ѝ	8	40%	
ж/ друго			

Източник: Изследване на автора

Забележка: Броят на процентите надхвърля 100%, тъй като анкетираните са дали повече от 1 отговор. При изследването на този въпрос от анкетата, ще бъде направена методическа йерархия на използваните методи и похвати според собствения им избор, които във възходящ ред изглеждат така:

Разказ за живота и творчеството на писателката Дора Габе - 40%

Презентация със снимков и илюстративен материал - 45%

Припомняне на откъси от изучени произведения - 55%

Показ на книги или корици на книги - 75%

Показ на снимка/портрет на писателката - 85%

Илюстриране съдържанието на познати стихотворения, разкази, приказки- 85%

Получената йерархия е доста обезпокоителна. Тя показва, че в предучилищна възраст литературното обучение се осъществява повече чрез нагледни, отколкото чрез словесни похвати. Независимо от това, трябва да сме оптимисти в убеждението си, че класическите словесни методи ще намират все по-добър прием и ще подпомагат най-вече децата от трета и четвърта възрастова група в начинките на литературното им образование. В анкетата, предложена като метод и похват, е оставена и подточка „ж“ за свободен избор. Учителите, които са я заградили, за съжаление не са посочили собствения си избор, което автоматично игнорира отговорите им. Идеята беше да се открие дали работата върху литературните творби спада към еднообразните или към многообразните ситуации. Получените резултати не говорят в полза на методическото многообразие. 35% от изследваните използват само един-два метода; 60% си служат с три до пет метода и едва 1% прилага повече от пет в рамките на един методически отрязък.

Анкетирани: 20 учители

Таблица 4: Отговори на анкетираните на въпроса: Посочете кои произведения на Дора Габе изучавате с децата и в коя възрастова група?

Брой отговори	Брой избори	Брой точки
а/ първа група	66	Не посочва – 0 т.; 2x0 т.=0 т.
б/ втора група	36	Посочва 1 група –1 т.; 4x1 т.=4 т.
в/ трета група	43	Посочва 2 групи – 2 т.; няма такъв
г/ четвърта група	39	Посочва 3-4 групи – 3 т.;

	14x3 т.=42 т.
	Общ брой точки: 46т.

Източник: Изследване на автора

Получените резултати налагат следните изводи:

Произведенията на Дора Габе са равномерно представени във всички възрастови групи. Най-голям брой изброени творби е направен в първа група, тъй като там освен стихчета, разкази и приказки, битуват и кратки залъгалки на авторката. Част от произведенията на Дора Габе не са ограничени от възрастовия адресат и битуват в няколко групи едновременно - например „Щърбулатка“, „На мама“, „Мама“ и стихчета с календарно-образна тематика и проблематика. Превес в малките групи имат лирическите произведения на писателката, а в големите възрастови групи съотношението „проза-лирика“ е балансирано. Учителите с удоволствие са изпълнили тази задача, като само двама от тях са избегнали конкретен отговор, а четирима са се задоволили с посочването на произведение само за възрастовата група, в която в момента работят - трета и първа. Всички останали педагози са описали подробно произведения, изучавани в различните възрастови групи.

Анкетирани: 20 учители

Таблица 5: Отговори на анкетираните на въпроса: Кои произведения на Дора Габе си спомняте от детските си години? Кои от тях бихте искали да присъстват в христоматиите за предучилищна възраст?

Отговори	Брой отговори	Брой избрани творби
Палчо, палчо	1	Не посочва – 0т.
Пръстчета	2	1-2 творби – 1 т.; 2x1=2 т.
Екскурзия	8	3-4 творби – 2 т.; 11x2=22 т.
Мартенички	1	5 и повече творби – 3 т.; 7x3=21 т.
Щърбулатка	4	
Катето и Джори	3	
На мама	6	
Мечка	1	
Пиленце	2	
Зайче	3	
Войник	2	
Баба	6	
Обич	7	
Брезичката	2	
И аз съм калинка	1	
Народна	4	
Кукуригу, петленце	1	
Някога	1	
Божа майка	1	
Учителката	1	
Сънла	1	
Дъжд	6	
Мама	7	
Цъфнала вишня	1	
Великден	1	
Кученцето	4	
Пролет	4	
		Общ брой точки: 45т.

Източник: Изследване на автора

Получените резултати говорят за следното:

Голяма част от учителите са чели и познават произведенията на Дора Габе от детските си години, затова с основание ги посочват за включване в съвременните христоматии. На най-голям брой избори се радват творби като „Екскурзия“, „Мама“, „Обич“, „Дъжд“. Те са част от българската литературна класика за деца и юноши, затова изборът е напълно основателен. Прави впечатление това, че 10% са посочили само едно-две произведения. Преобладаващият процент - 55%, са се насочили към две, три творби и 35% са избрали пет и повече творби. Това означава, че трябва да се работи диференцирано за усвояване на класическия репертоар на писатели като Дора Габе, които са широко застъпени в предучилищна възраст.

Анкетирани: 20 учители

Таблица 6: Отговори на анкетираните на въпроса: Избройте книги на Дора Габе, които присъстват сред справочните материали в детската градина или в личната Ви библиотека.

Отговори	Брой отговори	Проценти	Брой точки
Някога	7	35%	Не посочва – 0 т.; 4x0=0 т.
Стихотворения за деца	6	30%	1-2 творби – 1 т.; 7x1=7 т.
Божа майка	1	5%	3-4 творби – 2 т.; 8x2=16 т.
От слон до мравка	1	5%	5 и повече творби – 3 т.; 1x3=3 т.
Чудно нещо	6	30%	
Горска къщичка	2	10%	
Врани неразбрани	2	10%	
За малките	4	20%	
Най-обичам	1	5%	
Калинка-Малинка	3	15%	
Какво вижда слънцето	4	20%	
Слушането най-тежи	2	10%	
Петьовото сърчице	3	15%	
Избрани стихотворения и разкази	4	20%	
			Общ брой точки: 26 т.

Източник: Изследване на автора

Боравенето с учебната документация и справочните материали доведе до следните резултати:

Най-известните книги на Дора Габе, ползвани от детските учители, са „Чудно нещо“, „Стихотворения за деца“, „Някога“. Като се има предвид, че „Някога“ не е включено в репертоара за предучилищна възраст, това говори за информираността и компетентността на учителите за европейската преводна рецепция на най-известната прозаична творба на писателката. Сред посочените произведения битуват и няколко поеми с междинно място във възрастовия адресат - „Слушането най-тежи“ и „Петьовото сърчице“. Фактът, че класически книги на литературата за деца от 50-те години като например „От слон до мравка“ са налице в личната библиотека или сред документацията в детската градина, говори за добро съхранение на творби, които отдавна са библиографска рядкост. Същевременно безпокои съотношението в подбора на произведенията. 20% от учителите не разполагат с нито една книга на Габе; 35% работят с по едно-две произведения; 40% - с три-четири и само 5% - с пет и повече произведения. Това означава, че трябва да се засили информационната дейност и работата с класически творби на българската детско-юношеска литература, които да бъдат на разположение поне в методическите обединения в детските градини.

Анкетирани: 20 учители

Таблица 7: Отговори на анкетираниите на въпроса: Моля да подчертаете жанровото определение, което според Вас е валидно за творба на Дора Габе.

Отговори	Брой отговори	Проценти	Брой точки
а/разказ-приказка	няма		Неправилни отговори – 0 т.
разказ-описание	12	60%	1 верен отговор – 1 т.; 10x1=10 т.
разказ	5	25%	2 правилни отговора – 3 т.; 10x3=30 т.
б/лирическа творба	18	90%	
елегична творба	няма	0 %	
анималистична творба	2	10%	
			Общ брой точки: 40 т.

Източник: Изследване на автора

По отношение познаването на жанровата специфика на произведенията на Дора Габе, могат да се посочат следните резултати:

Педагозите могат да определят правилно жанра на посочените произведения, особено що се отнася до принадлежността им към съответната основна голяма литературна група, съответно лирика или проза. Само двама са дали грешен отговор по отношение на стихотворението „Екскурзия“, определяйки го като анималистична, а не лирическа творба. Детските учители са изпитали по-голямо затруднение при определянето на разказа като такъв - просто разказ, разказ-приказка или разказ-описание, като все пак преобладаващата част са посочили правилния отговор. Това означава, че трябва да се наблегне повече над застъпените в хистоматиите творби на писателката с цел избягването именно на неясноти по отношение на жанровата им класификация.

Таблица 8: Обобщен преглед на получените резултати по критерии

Критерии	Резултат и
1. Правилно боравене с биографичния метод от методическа гледна точка	58 т.
2. Собствен избор на методически инструментариум	34 т.
3. Свързване на произведения с адресата им	46 т.
4. Активизиране на личен познавателен опит	45 т.
5. Боравене с учебна документация	26 т.
6. Пзнания за жанрове	40 т.

Източник: Изследване на автора

Въз основа на обобщителната таблица (Таблица 8) могат да се направят следните изводи:

Педагозите са наясно с особеностите (физически и психологически) по отношение на всяка една от възрастовите групи в детската градина, спецификата на детската мисъл и съответно с подходящата степен на сложност на поднасяната информация.

Нагледният похват доминира над словесния по отношение на литературното обучение, като превес имат дигиталните технологии – презентации или други информационни носители за сметка на живото общуване и запознаване с творчеството на съответния автор.

Детските учители добре познават произведенията на писателката и поетесата Дора Габе, битуващи в различните възрастови групи, като съотношението „лирика-проза“ е балансирано и умело използвано при работата им с подрастващите .

По-голямата част от педагозите са чели и познават творбите на авторката, но им липсват по-задълбочени познания по отношение на класическия ѝ репертоар от произведения, които са широко застъпени в предучилищна възраст.

Учителите имат доста по-голям брой книги на Дора Габе в личните си библиотеки, отколкото сред справочните материали в детските градини, което издава пропуски и слабости в информационната дейност на съответните учреждения.

Педагозите притежават познания по отношение на разграничаването на основните литературни родове – епос, лирика и драма, но относно творбите на писателката личат някои пропуски, предизвикани от непознаването на детското ѝ творчество, застъпено в предучилищна възраст.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от изследването позволяват да се направят следните изводи:

Основна слабост на учителите при работа с художествени произведения е непознаването на жанровата им специфика. Това се дължи както на пропуски в общата им култура, така и на методически дефицит от знания, с които да компенсират този недостиг.

Творчеството на класици на детско-юношеската литература като Дора Габе е познато на педагозите още от детските им години и това обяснява желанието да подпомогнат възприемането им от своите възпитаници, които са в същата възраст.

Методическият инструментариум при работа с даден автор се опира на традиции, но не и на иновации в образователното пространство, което предполага търсене на по-ефективни форми на педагогическо взаимодействие от учителите.

ПРЕПОРЪКИ

Като следствие от направените изводи могат да се формулират следните препоръки:

Чрез подходящи форми на методическа квалификация учителите да опреснят знанията си върху биографичния метод и актуалните му форми.

Да се прилагат словесни методи и похвати, произтичащи от динамиката на педагогическите търсения, които да задълбочат изследователските интереси на учителите и творческите възможности на децата от предучилищна възраст.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов, Б., & Вълчева, П. (2021). Теория и методика на обучението по български език и литература в предучилищна възраст, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2021.
- Вълчева, П. (2022). Творческият разказ в предучилищна възраст, FastPrintBooks, 2022.
- Даскалова, Ф. (2002). Методика на обучението по роден език в детската градина, Пловдив, Макрос, 2002.
- Иванова, Н. (2019). Литературата за деца и формирането на читателска култура у учениците в начална училищна възраст, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019.
- Иванова, Н. (2019). Литературното обучение в началния етап на основната образователна степен, София, БГ учебник, 2019.
- Иванова, Н. (2019). Родноезиковото обучение в началния етап на основната образователна степен, София, БГ учебник, 2019.
- Иванова, Н. (2021). Формиране на умения за четене с разбиране и извличане на информация от различни източници чрез обучението по български език и литература в начална училищна възраст, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2021.
- Танкова, Р. (2016). Методика на обучението по български език и литература в началното училище, Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2016.
- Терзиева, М. (2013). Биографичният метод – стратегия за преодоляване на пропуски в литературните знания. В: Science and Technologies, Volume III, Number 8, 2013.
- Терзиева, М. (2020). Проблеми на родноезиковото обучение в детската градина, Бургас, Либра Скорп, 2020.